

Josep Maria Castellet: 'Mai no havíem estat tan bé i, malgrat tot, no n'hi ha prou'

Entrevista amb l'editor i crític literari, Premi Nacional a la Trajectòria Professional i Artística, que acaba de publicar 'Seductors, il·lustrats i visionaris'

En aquesta llarga entrevista (us oferim en [vídeo](#) una versió reduïda), [Josep Maria Castellet](#) parla del paper històric que li ha tocat fer, com a editor i com a crític; del seu llegat cultural; de Joaquim Molas i la polemic antologia de poetes catalans del 1963; de Salvador Espriu i de Josep Pla. Quan analitza el món de l'edició actual, Castellet assegura que falten mil lector en català per aconseguir la tranquil·litat de l'editor, i sobre l'actualitat reclama, com a bon noucentista, que les institucions democràtiques funcionin.

—Aquest any li han donat el Premi Nacional a la Trajectòria, és el degà de la Institució de les Lletres Catalanes, passa pel Grup 62 gairebé cada dia, acaba de publicar un nou llibre: 'Seductors, il·lustrats i visionaris', i és a punt de fer 83 anys. Això de jubilar-se no està fet per a vostè, oi?

—Si t'ho plantegen els altres estàs fotut, i jo no m'ho he plantejat mai, perquè crec que encara sóc capaç de fer les coses mitjanament bé. I la demostració que puc anar tirant és aquest llibre que he escrit. M'ha tocat corregir moltes pàgines... I quan no pugui fer la feina, doncs plegaré. També m'adono que hi ha un moment que has de plegar.

—La seva generació quin paper creu que ha tingut, que li ha tocat jugar?

—Ha tingut el paper que li pertocava històricament. I per raons d'edat ha jugat un paper important en la Transició. Som una generació pont, que ha fet el pas de la dictadura cap a la democràcia. Jo pertanyo completament en aquest grup, perquè m'ha tocat fer un paper de ciutadà, el pont entre la inexistència de llibres en català i una existència massiva de llibres en català. Per tant, de cobrir un terreny que no estava cobert.

—En aquest sentit, quin és el seu llegat?

—El catàleg que he deixat d'edicions 62, de 3500 títols, en els quals s'han tocat aspectes de la cultura i el pensament que abans no existien en català, com la Biblioteca del Pensament Modern, les Grans Obres de la Literatura Universal... Són la introducció per primera vegada en la literatura catalana d'aquest tipus de llibres, amb col·leccions completes, vull dir. Aquest és el paper que m'ha tocat fer i que n'estic encantat de la vida. L'altre és el paper que m'ha tocat fer com a crític literari, que he fet tan en català com en castellà, i que és tancat de pont, entre l'estètica predominant durant l'època franquista, que era el realisme (que és l'estètica d'estar contra la situació de la dictadura), cap a una visió molt més oberta i molt més lliure de la creació literària. En castellà, això ho demostro amb l'antologia dels 'Nueve novísimos poetas españoles' (que ha tingut una vigència que em sorprèn) i en català ho faig amb el trencament que suposa la publicació del volum sobre Salvador Espriu, un autor que molta gent es pensava que pertanyia només a l'aspecte antifranquista (el poeta de la resistència), i jo mostro el Salvador Espriu que té una poesia i un pensament metafísic. El que és interessant és saber olorar el que falta en cada moment o que convé o el que s'ha de fer.

—Tant en la vessant d'editor (edicions 62 es trobava sola alhora de construir un catàleg literari i de pensament als anys 60) i en la vessant de crític (amb les famoses antologies poètiques amb en Joaquim Molas) vostè senta cànons.

—El cànon te l'apliquen els altres. Jo no he procurat res més que fer el trencament, explicar algunes coses. No he tingut mai voluntat de cànon, perquè si els altres no t'admeten no hi ha cànon possible.

—Però part de la feina del crític no és crear un cànon?

—La d'un crític acadèmic, possem el cas d'en Molas, pot ser sí. Però no era ben bé la meua feina. Per exemple, en Molas és qui fa la llista de les cent millors obres de la literatura catalana (MOLC). I aquesta llista no la fa a petició meua sinó que ja la tenia feta. Quan vam començar l'editorial un dia em va venir a veure i em va dir: 'Mira, jo tinc això, un dia es farà.' I, efectivament, un dia es va fer. Ara, amb la idea de cànon? Això ja no ho sé. La veritat és que ell tenia al cap un repertori que es va convertir amb l'edició en cànon. Jo no sabia dir en què la meua obra és canònica. En tot cas jo m'he aferrat a dos personatges que per ells mateixos ja estaven canonitzats: Salvador Espriu i Josep Pla.

—No estava gens canonitzat en Pla quan vostè va escriure el llibre i potser l'Espriu tampoc.

—D'acord, però què pasava? Que l'Espriu només estava entès parcialment i en Pla tenia en contra la cosa política. En aquell moment sí que tenia clar que havia de fer un llibre sobre en Pla per dir que la gent es deixés de punyetes, que si era o no era franquista, i

demostrar que darrere hi havia una obra important. Ara, no sé si això és canonitzar-lo.

—Parlant d'en Joaquim Molas. Molta gent li retreu el fet que des de la universitat hagi silenciats alguns autors i no hagi fomentat ni l'estudi ni la recerca de les seves obres, de tal manera que durant anys han quedat oblidats. Vostè què en pensa d'aquest fet?

—Jo sé que hi ha polèmiques constants a la universitat, al món acadèmic. Des d'aquest punt de vista, jo no he seguit la trajectòria d'en Molas més que per les coses que m'han anat explicant. Però m'agradaria molt saber l'explicació que dóna en Molas, perquè segur que té una defensa. Amb en Molas són molt amics i hem treballat plegats en projectes per l'editorial. Jo tinc una altra visió d'en Molas més oberta que la que m'expliquen que ha tingut a la universitat. Jo no la puc jutjar perquè no hi he estat.

—La llista de la MOLC en deu ser un reflex també...

—La MOLC és un reflex del seu pensament literari, evidentment. Elaborar aquesta llista..., que després vam ampliar en vint-i-cinc títols més. Això sempre és discutible i no crec que ell ho ignori.

—Penso amb en Josep Maria de Sagarra, un dels noms que durant dècades la universitat no li havia dedicat ni una tesi.

—És possible. Jo l'única cosa que puc dir és que fent l'antologia de poesia, doncs en Sagarra va entrar a la llista normalment. Ara, si això passava a la universitat... no ho sé. Jo no tinc cap problema en reconèixer que a mi el món acadèmic no m'agrada. A mi m'agrada més la crítica literària lliure, feta en diaris i revistes o a través de llibres. El món acadèmic no m'agrada perquè constantment provoca discussions, baralles. Sempre he vist el món universitari com un cau de baralles. Potser perquè jo estava darrera una taula i em venien a veure.

—Amb l'antologia poètica que van publicar en Molas i vostè l'any 63 la polèmica també va estar servida. Es va convertir en una peça que feia que els que hi eren quedessin consagrats i els que no hi eren oblidats o desprestigiats.

—Com que he fet moltes antologies en aquesta vida, et diria que si no hi ha una voluntat d'excloure per unes raons molt concretes, tota antologia genera la història dels que hi són i la dels que no hi són. L'antòleg ha de tenir la valentia de saber que crearà polèmica, que hi haurà gent empipada i de gent que parlarà malament de l'antologia perquè no hi és. Això és un risc i l'has de prendre amb tota tranquil·litat i has de contestar aquelles coses que puguis. L'antologia que vam fer amb en Molas és una antologia una mica dirigida a un tipus de poesia determinat.

—Quina era la voluntat?

—Aportar un punt de vista nou a la poesia catalana, que estava molt basada en el que podríem dir una visió esteticista. Intentàrem aportar una visió històrica, de realisme històric. De buscar la línia de realisme que hi ha hagut a Catalunya al llarg dels segles, d'aquella poesia que explica les coses de cada dia; sense rebutjar l'altra, que existeix i és bona. I això està justificat al pròleg.

—Hi ha alguna absència notable...

—El que es queixava perquè no hi era era en Brossa. Hi ha una raó bastant lògica: en Brossa havia publicat coses gairebé clandestines. En aquell moment, al 63, no ens havia arribat suficientment. Una cosa que sorprèn molt és que hi surt en Bauçà. En Bauçà és la gran novetat. Perquè havíem rebut els seus llibres. Però això són menudències. És clar que si jo hagués hagut de fer l'antologia avui hi hagués posat en Brossa. En Brossa es queixava i durant una temporada no em va saludar. Però després ho vam arreglar.

—Hi ha algun autor que va jutjar erròniament per qüestions ideològiques?

—Jo diria que no. Perquè, com t'he dit abans, buscàvem una línia de poesia però sense menysprear cap dels grans autors com en Riba, que no entraven realment dins el realisme històric.

—Dins de la seva trajectòria, la gent que apunta contra vostè li ha criticat sobretot aquest període on defensava el realisme històric.

—Tot moviment literari comporta un cert dogmatisme.

—Vist ara aquell moment, provoca una certa tendresa el fet que les raons ideològiques marquessin tant el fet literari.

—Sense haver viscut les tensions de la censura, de la lluita antifranquista, no s'explica bé. Però quan hi estaves immers i sortia un poeta com en Pere IV, descaradament antifranquista i que va assumir el realisme crític, és evident que sense voler eres més procliu a publicar un poema més d'aquest poeta que d'un altre. Són intangibles. Però no passa res, perquè vist amb els anys les antologies són criticables, però si han pogut marcar una època, si han ajudat en alguna cosa, doncs ja està bé, és el paper que havien de fer.

—És interessant veure com passada aquesta època més polititzada, vostè tria aprofundir en dos autors aparentment tan diferents.

—El compromís amb la literatura és el mateix: tots dos buscaven fer una obra literària de primera categoria. Cadascú tenia el seu camí: un era poeta i l'altre prosista; i per un altre canto, un anava amb boina, desastrat i borratxo tot el dia, i l'altre era pulcre, es dutxava tres i quatre vegades al dia, i tenia les galtes com el cul d'un nen. Però tots dos es tenien una admiració mútua. En Pla va fer un 'homenot' de l'Espriu i l'Espriu m'havia parlat moltes vegades amb entusiasme i admiració per l'obra d'en Pla.

—Josep Pla aguanta bé avui, però Salvador Espriu es llegeix menys que abans...

—Literàriament, Espriu aguanta molt bé. Una altra cosa són els tombants de la història: al sortir del franquisme un grup de poetes va decidir que l'estètica de l'Espriu no els interessava i van canviar. A base de fer quatre articles menyspreantius i dient que l'Espriu s'ha acabat, doncs l'Espriu passa una temporada que fins i tot el públic li té una certa desafecció. Però ja tornarà. Els bons sempre tornen.

—En el volum commemoratiu dels vint-i-cinc anys d'Edicions 62, vostè escriu sobre els lectors: 'Al 1962 el lector català era reduït, pesaven com una llosa les actituds diglòsiques: llegien en català els autors catalans, però eren reluctants amb els autors estrangers traduïts.' Aviat farà 50 anys de la creació d'Edicions 62. Com és ara el lector català? Encara pateix del mateix mal?

—El públic català avui llegeix amb absoluta normalitat. I sinó pregunteu-ho als editors d'aquesta casa que publiquen llibres estrangers. Abans era impensable que un autor estranger de novetat pogués vendre 10.000, 15.000, 20.000 exemplars en català. I ara es venen aquestes xifres dels autors que tenen èxit. En Saramago es ven segur, el Paul Auster es ven segur... Fins i tot, de tant en tant, hi ha comentaris d'autors catalans empipats que diuen que els autors estrangers se'ls hi mengen el públic.

—I el món de l'edició en català com el veu?

—Al món de l'edició en català per una qüestió demogràfica li falten lectors. Li falta un nombre de lectors per fer que l'editor en català vagi més tranquil. Sempre va una mica justet. Si se'n venessin cinc-cents o mil més, els editors respirarien més tranquils. Hi ha una falta de públic perquè el llibre en català surti al mateix preu que el castellà.

—Si és qüestió d'augmentar el públic, perquè no el busquen al País Valencià i a les Illes Balears?

—Ja compto aquests territoris quan dic que falten lectors. A Mallorca gairebé no llegeixen o llegeixen en alemany. I al País Valencià, en aquests moments i ha una editorial que està fent una tasca per guanyar aquests lectors, que és Bromera i que ho fa molt bé. Un dels grans problemes del País Valencià és la seva capital, València, on el llibre català no està exposat.

—Com s'ha de guanyar aquest nombre de lectors que fa falta?

—S'ha de guanyar a tot arreu, però concretament a Catalunya s'ha de guanyar amb campanyes de lectura, que ja es fan; amb un major contacte de l'escola amb els autors, per exemple. En l'actualitat, no hi ha un cos d'autors en el qual la societat catalana s'hi senti representada. Perquè no són autors prou coneguts. Hi ha un desconeixement dels autors catalans.

—Si féssim una llista sortiria en Monzó, en Pàmies, en Sánchez Piñol, en Cabré, la Moliner, la Barbal, l'Espinàs...

—Si, sempre surten els mateixos. I no sé si la culpa és de l'autor, de l'editor o de la societat. Jo crec que hi hauria d'haver una presència més gran dels autors als mitjans, a les escoles, a les biblioteques... No hi ha un coneixement de l'autor català. Crec que és un sentiment que tenen els propis autors. Però no veig que sigui culpa de ningú. Ara, deixant de banda el cinema, el món de la cultura en català està millor que mai. Que la societat catalana és una mica curta, que necessitaríem un gruix social més important? Segur. Que els escriptors catalans no han sabut encertar les necessitats d'un moment històric determinat? M'és difícil de dir si és veritat o no això. Si els editors no ho han sabut fer prou bé? No ho sé, potser sí. Sigui com sigui, el que jo trobo a faltar en conjunt és una falta de públic. Una altra cosa és la qualitat literària: perquè en Monzó qualla i en Sanchez Piñol qualla i els altres no quallen? Perquè uns són bons i els altres són dolents? Ah, no ho sé.

—S'ha d'ampliar el mercat.

—En aquest sentit, l'època de la República, que és el referent que tenim, no és comparable: el que es va fer durant la República va ser molt important però des d'un punt de vista quantitatiu era insignificant amb el que passa ara. És veritat que la situació de la llengua no està bé, sí, però mai no havíem estat tan bé. Mai. Us ho juro. Per tant, com que aquest és un país de queixa, jo dic que el moment és bo, però ens falten mil lectors.

—Doncs, potser no és tan bo el moment.

—Millor que mai. Però, falta una mica. Si podem entendre que hi ha contradiccions que s'han d'assumir i s'ha d'intentar de resoldre, la conclusió és aquesta: mai s'havia estat tan bé en cap dels nivells culturals de Catalunya. Mai. Ara, és insuficient. Si hi hagués un polític que entengués que el món de la cultura s'hauria de treballar una mica més, això ajudaria. No dic pas que ho hagués de fer tot. Però mai no havíem estat tan bé i, malgrat tot, no n'hi ha prou.

—Això és inquietant.

—És així. Però sóc pesat: Mai havíem estat tan bé. I el paper que us toca a vosaltres és resoldre aquesta contradicció.

26 novembre 2009

Una notícia de VilaWeb.cat
Edició GENERAL
<http://www.vilaweb.cat>
[Enllaç permanent](#)